

การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชน (OTOP Village) หมู่บ้านหนองสรวง
ตำบลกระแซง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
Development of Community Tourism (OTOP Village) at Nong Suang Village
Krachang Sub District Bang Sai District Phranakhon Si Ayutthaya Province

พัทธ์พสุตม์ สาธนูวัฒน์¹ วันทนา เนาว์วัน² สมเกียรติ แดงเจริญ³ เพ็ญญาหวังที่ชอบ⁴

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านหนองสรวง ตำบลกระแซง และเพื่อหารูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านหนองสรวง ตำบลกระแซงที่เหมาะสม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการมีส่วนร่วมจากชุมชน กลุ่มตัวอย่างเป็นสมาชิกชุมชนบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 1 และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 168 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสังเกต การจัดเวทีชุมชน สทนากลุ่มย่อย และทำการสรุปผลวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทชุมชนและศักยภาพของชุมชน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ทำนา ประมงในแม่น้ำ จุดแข็งคือคงวิถีชีวิตแบบชาวบ้านริมน้ำ ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นจุดเด่น เช่น กุ้งแม่น้ำ ปลาแม่น้ำ ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่นการนวดแบบโบราณ การกวาดพ่นยา (หมอชาวบ้าน) ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ทำขวัญข้าว รำกลองยาว ทำบุญประจำปีศาลพ่อปู่แสงอาทิตย์ฯ จุดอ่อน ได้แก่ขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว ด้านความรู้ ด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน ขาดความรู้ด้านการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก ศักยภาพสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญคือ รูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำและเกษตรกรรม ภูมิปัญญาของชุมชน มีการสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น สุ่ม ตะกร้า และเรือกระแซงจำลองทำเป็นของประดับของที่ระลึก มีอาหารและขนม พืชผักท้องถิ่นที่เป็นพื้นบ้าน เช่น ขนมตาลจากต้นตาลในชุมชน ข้าวเหนียวหน้ากุ้งแม่น้ำ ขนมบาบ กระทบะ 2) การพัฒนาแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชน แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ 2.1) ควรมีการเตรียมการก่อนการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชน เช่น การจัดประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน การให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวกับชุมชน มีการศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชนอื่น การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา วิถีชีวิตในชุมชน เป็นต้น และจัดตั้งกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชน 2.2) รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนมาจากพื้นฐานของศักยภาพของชุมชนในการท่องเที่ยว โดยสามารถกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบคือ การท่องเที่ยวแบบ 1 วัน (1 วัน หารรักษาพิม) และแบบ 2 วัน 1 คืน รื่นเริงกับวิถีชีวิตริมน้ำ ฟังเรื่องเล่าตำนานศาลพ่อปู่แสงอาทิตย์ การสาธิตเกษตรอินทรีย์ พักค้างคืนนอนนับดาว

คำสำคัญ : รูปแบบ การพัฒนา การท่องเที่ยวชุมชน หมู่บ้านหนองสรวง OTOF Village

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา E-mail: patpasut@hotmail.com

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา E-mail: wanthana_nt@hotmail.com

³อาจารย์หลักสูตรบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา E-mail: toatanu@gmail.com

⁴อาจารย์หลักสูตรบัญชีบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา E-mail: pennapa@aru.ac.th

Abstract

The purpose of this research was to study the community context and the potential of tourism resources in Nong Suang village, Krachang district and to find the model of Ban Nong Suang village. Qualitative Research By engaging the community. The sample group consisted of 168 Nong Suang community members and 168 related organizations. Community Forum Group discussion Analyze the data with Descriptive statistics.

The research found that most of 1) The community's contexts were occupied by agriculture. The strength is the way of life along the river. Natural resources such as river shrimp, river fish, local wisdom. Traditional massage, sweeping medicine (folk medicine), folk arts and crafts such as drum dancing, long drum, merit making, annual court, the goddess Father Grandfather of the sun, weaknesses, lack of experience in tourism management. Knowledge of marketing and distribution channels, product development of the community. Lack of communication and public relations knowledge. The attraction of tourists is important. Waterfront lifestyle and agriculture Wisdom of the community Bamboo products such as random basket and boat can be modeled as souvenirs, food and candy. Local folk vegetables such as sugar dessert from the sugar palm in the community. 2) The development of the tourism model of the village community is divided into two parts: 2.1) It should be prepared before the form of tourism village community, such as the meeting to clarify the way of operation. Community-based tourism education Another study tour to other lifestyle. Knowledge management about wisdom. Community tourism management. 2.2) Community tourism model is based on the potential of the community in tourism. There are 2 models for tourisms consist of 1 day trip (1 day for fun) and (2 days 1 night Happy with tour of the waterfront lifestyle, legendary stories the goddess Father Grandfather of the sun, Organic agriculture demonstration, Overnight stay count the stars.

Keyword: Model Development of Community Tourism OTOP Village Nong Suang Village

1. บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของงานวิจัย

ปัจจุบันประเทศไทยมีชุมชนที่สามารถเปิดรับการท่องเที่ยวในระดับอินเตอร์ และมีชุมชนที่อยู่ระหว่างการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ทั้งประเทศ ส่วนใหญ่อยู่ในภาคกลาง นอกจากนี้ ยังมีหมู่บ้านที่ได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวจากอีกหลายหน่วยงาน เช่น ขององค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หรือตลาดต้องชมของกระทรวงพาณิชย์ มีหมู่บ้านอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาโดยองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งญี่ปุ่น (JICA) หมู่บ้านโอท็อปเพื่อการท่องเที่ยว รวมทั้งยังมีหมู่บ้านที่พัฒนาโดยองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เพียงแต่ต้องหาคนที่เชื่อมลงไปถึงท้องถิ่น เพื่อกระจายความมั่งคั่งที่เกิดจากนักท่องเที่ยวลงไปถึงชาวบ้าน ตัวอย่างชุมชนท่องเที่ยว ผู้ว่าการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้หยิบยกตัวอย่างชุมชนที่มีความพร้อมในระดับเกรดเอ สามารถรับนักท่องเที่ยวได้ เช่น ชุมชนบ้านท่าคันโท อ.เชียงแสน จ.เชียงราย เป็นหมู่บ้านต้นแบบวัฒนธรรมที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้านเดิมๆ สืบสานไว้ให้ศึกษา และเป็นหมู่บ้านที่ชนะเลิศการประกวดหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พื้นที่ของหมู่บ้านยาวเลียบบไปตามแนวแม่น้ำโขง เห็นวิวทิวทัศน์สวยงามยามปั่นจักรยานเที่ยวรอบๆ หมู่บ้าน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่อบอุ่นปลอดภัย มีกิจกรรมท่องเที่ยวหลากหลาย เช่น ล่องเรือตามรอยนครโบราณสุวรรณภูมิคำ เก็บสาหร่ายแม่น้ำโขง ฝึกการทอผ้า กิจกรรมจับปลาแม่น้ำโขง หมู่บ้านโอท็อปเพื่อการท่องเที่ยว มีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมา รุ่งอรุณ ตั้งแต่อดีตโบราณ ชาวบ้านมีความรักใคร่ และเป็นมิตร มีผลิตภัณฑ์ผ้าขาวม้าร้อยสี ให้เลือกซื้อได้หลากหลาย ซีเอสอาร์หมู่บ้านท่องเที่ยว นอกเหนือจากกลยุทธ์ที่จะให้คนลงไปท่องเที่ยวในชนบท ในปีที่ผ่านมา 2560 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้จัดโครงการ Village to the World ปฏิบัติการเพิ่มมูลค่า ยกกระดับท่องเที่ยวชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างนวัตกรรมการท่องเที่ยวให้กับชุมชน เปลี่ยนการท่องเที่ยวโดยไม่ผูกติดกับแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แต่นำเสนอเรื่องราวของกิจกรรมการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในชุมชนแทน เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว ขยายตลาดนักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ๆ สร้างโอกาสให้ชุมชนมีช่องทางตลาดที่จะหารายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวพัฒนา

เด็ก ขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจัดโครงการ The Village Explorer # Let's Explore the World เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนและครอบครัวคนรุ่นใหม่พาเด็กๆ ไปเปิดโลกการเรียนรู้นอกห้องเรียน School & Family Outing ในชุมชนของไทย เพื่อช่วยสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนของไทยให้เข้มแข็งอย่างยั่งยืน เช่น ศูนย์การเรียนรู้ตำบลกระแจะ อําเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ชุมชนเล็กๆ ริมน้ำน้อย ที่คนในชุมชนนำสิ่งที่มีอยู่รอบตัวมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การนำผักตบชวาที่ลอยอยู่เต็มแม่น้ำหลังบ้านมาทำเป็นหมวก กระเป๋า ตะกร้า มีการเลี้ยงไก่ เก็บไข่มาทำอาหาร ปลูกสวนผลไม้แบบผสมผสานและกินได้ตลอดทั้งปี มีการเพาะเลี้ยงจิ้งหรีด ที่นํองๆ จะได้ลองชิมเมนูจากจิ้งหรีดที่สุกแสนอร่อย และมีกิจกรรมสนุกสนานมากมายสไตล์ชุมชนรออยู่ เด็กๆ ทุกคนจะได้สนุกสนานไปกับวิถีชุมชนอย่างแท้จริง ด้วยการเลี้ยงไก่ เก็บไข่สด มีป่าไผ่ให้ได้วิ่งเล่นแบบร่มรื่น มีบ่อตกปลาตามธรรมชาติ บ่อเลี้ยงกบที่เด็กๆ จะได้เห็นวงจรชีวิตของกบที่คอยกินแมลง เป็นชั่วโมงเรียนที่แสนสนุกสำหรับเด็กๆ โครงการท่องเที่ยวชุมชน จะทำให้เกิดการกระจายรายได้ จากที่ปัจจุบันการท่องเที่ยวยังคงกระจุกตัวประชาชนคนไทยซึ่งเป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์จากสิ่งที่เขามิ เมื่อรายได้ลงไปถึงพื้นที่ สถานที่เหล่านี้เป็นชุมชนที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว พร้อมรองรับการจัดทำกิจกรรมอาสา และเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็กๆ ที่จะช่วยพัฒนาจิตใจ อีกทั้งการเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวที่ลึกลงไปถึงชนบท ยังช่วยกระจายเม็ดเงินสู่เศรษฐกิจชุมชนฐานรากของประเทศด้วย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

สภาพปัญหาของหมู่บ้านหนองสรวง พบจุดอ่อนในหมู่บ้านเหลือแต่ผู้สูงอายุ มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ขาดอาชีพเสริม ด้านการประกอบอาชีพและมีงานทำ เป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจของชุมชน คนว่างงาน ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนสูง ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน ถนนแคบ พื้นถนนต่ำ ไฟฟ้าส่องทางยามค่ำคืนไม่ทั่วถึง แต่มีจุดขายที่ชาวบ้านจะมีความรักใคร่เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน ผู้นำชุมชน/องค์กร ชขาดทักษะในการจัดองค์ความรู้ ชุมชนไม่มีระบบการจัดการองค์ความรู้ของชุมชน ขาดการแลกเปลี่ยนความรู้การพัฒนาจากภายนอกของหมู่บ้าน หากที่จะพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในระดับจังหวัดต้องได้รับการพัฒนาในเรื่องดังกล่าว (คณะทำงานแผนชุมชนหมู่บ้านหนองสรวง, 2561)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชน หมู่บ้านหนองสรวง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองสรวง และหารูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชนหมู่บ้านหนองสรวงที่เหมาะสม และนอกจากนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารในระดับชุมชน หรือสมาชิกในหมู่บ้านมีส่วนร่วม ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวด้วยกันบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นฐานข้อมูล สารสนเทศในการส่งเสริมการพัฒนาการท่องเที่ยว หมู่บ้านชุมชน การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนา รายได้ และกิจกรรมต่างๆ วิธีการเพิ่มประสิทธิภาพในการ ปฏิบัติงานของสมาชิกทุกคนในหมู่บ้านเพื่อเปิดหมู่บ้านให้ เป็นหมู่บ้านเส้นทางการท่องเที่ยวชุมชนระดับชุมชน ประเทศต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาบริบทชุมชนและศักยภาพของ ทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนหมู่บ้านหนองสรวง ตำบล กระแส อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.2.2 เพื่อหารูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้าน หนองสรวง ตำบลกระแสที่เหมาะสม

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

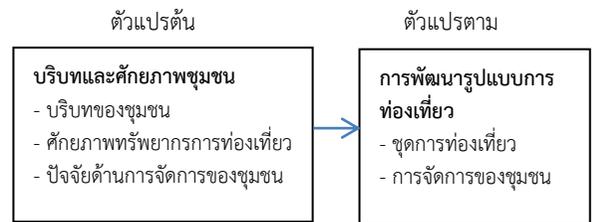
ขอบเขตด้านประชากรเป็นสมาชิกชุมชนบ้าน หนองสรวง หมู่ที่ 1 กลุ่มผู้นำชุมชนและตัวแทนของ บุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวม 291 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา บริบทชุมชนและ ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชน และ การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยว

ขอบเขตพื้นที่ หมู่บ้านหนองสรวง หมู่ที่ 1 ตำบลกระแส อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ขอบเขตด้านเวลา เดือนมีนาคม-สิงหาคม 2561

1.4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2. วิธีดำเนินการวิจัย

2.1 ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยกลุ่ม ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 1 ตำบลกระแส กลุ่มผู้นำชุมชน และตัวแทนของบุคลากร ในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวนประชากรทั้งสิ้น 291 คน (คณะทำงานแผนชุมชนหมู่บ้านหนองสรวง, 2561)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ที่ได้จากประชากรประชาชนที่ อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านหนองสรวง ตำบลกระแส หมู่ที่ 1 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลด้านบริบทของชุมชน และ ประชาชนผู้ให้ความรู้ด้านต่างๆ ของชุมชน โดยเชิญผู้นำ ชุมชนมาร่วมในการให้ข้อมูล และกลุ่มผู้นำชุมชนและ ตัวแทนของบุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน กรรมการในชุมชน และ พัฒนาชุมชน รวมทั้งสิ้นจำนวน 168 คน (ทาโร ยามาเน่, 1973 อางโน ธีระวุฒิ เอกะกุล, 2543)

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นการวิจัยเชิง คุณภาพ ประกอบด้วยแบบสัมภาษณ์ การสังเกตจากการ ร่วมกิจกรรมของชุมชน ผ่านการจัดเวทีชุมชน สนทนา กลุ่มย่อย

2.4 วิธีกรเก็บรวบรวมข้อมูล

2.4.1 หลังทฤษฎีภูมิ ทำการศึกษาค้นคว้า เอกสาร ได้แก่ เอกสารตำรา รายงานการวิจัย บทความ ในวารสารจากสถาบันการศึกษา สถิติและรายงานจาก หน่วยงานราชการ ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ไทยลิส (Thailis) และบทความจากเว็บไซต์ โดยนำเนื้อหาและ ประเด็นสำคัญ ศึกษาที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ร่วมกับ ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแหล่งปฐมภูมิ

2.4.2 แหล่งปฐมภูมิ ดำเนินการโดย

1) การสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโส สมาชิกชุมชน โดยกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

2) การสำรวจ ใช้แบบสำรวจชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลสภาพทั่วไปในชุมชน ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองสรวง ตำบลกระแซง สำนวณภาคสนาม โดยใช้กล้องถ่ายภาพ การจดบันทึก โดยมีสมาชิกร่วมสำรวจด้วย

3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้รู้ ผู้นำภูมิปัญญาในชุมชน ด้านต่าง ๆ เช่น ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตชุมชน เพื่อเป็นการรวบรวมและทบทวนข้อมูลเชิงลึกในรายละเอียดข้อมูลที่ต้องการศึกษาโดยการจัดการสนทนากลุ่ม ๆ ละ 21 คน

4) การจัดเวทีประชาคม โดยการจัดเวทีประชาคมของสมาชิกทั้งหมดในชุมชน ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชน ระดมความคิดเห็น ร่วมวางแผนในการดำเนินการ

5) การสังเกต ใช้การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม สภาพทั่วไปของชุมชน และเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน

2.5 การวิเคราะห์ผลข้อมูล ทำโดยวิธีการดังนี้

1) ข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิและปฐมภูมิ จัดแยกเป็นหมวดหมู่วิเคราะห์บริบทและศักยภาพของชุมชน การพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวของหมู่บ้านหนองสรวง ตามลำดับ เพื่อความสอดคล้องเหมาะสมแต่ละหมวด และตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2) ตรวจสอบและตีความข้อมูลร่วมกับประชาชนในชุมชน

3) ผลการวิเคราะห์ ตีความ นำมาตรวจสอบอีกครั้งเพื่อให้ได้รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกับชาวบ้านและตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยการจัดสนทนากลุ่ม และใช้การวิเคราะห์โดยสถิติเชิงพรรณนา

3. สรุปผลการวิจัย

3.1 จากวัตถุประสงค์ข้อ 1 ด้านบริบทชุมชนและศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองสรวง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ส่วนใหญ่

ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลักมาเป็นเวลาช้านาน ด้วยการทำนา ปลูกข้าว ทำประมงในแม่น้ำ ปัจจุบันเกษตรกรในพื้นที่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมความรู้เพิ่มมากขึ้น มีการใช้เครื่องมือเครื่องจักรประกอบอาชีพเพิ่มขึ้น แต่รูปแบบวิถีชีวิตยังคงความเป็นชนบทอยู่ สมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่มีฐานะปานกลางที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ชุมชนมีจุดแข็งคือ ยังคงวิถีชีวิตแบบชาวบ้านริมน้ำและทำการเกษตรมีทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนที่เป็นจุดเด่นที่น่าสนใจ เช่น กุ้งแม่น้ำ ปลาแม่น้ำ ฯ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การนวดแบบโบราณ การกวาดยา การพัน (หมอชาวบ้าน) ฯ มีช่างฝีมือ งานสานไม้ไผ่ งานเรือกระแซงจำลอง มีศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น ทำขวัญข้าว รำกลองยาว ทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อแสงอาทิตย์ ฯ มีเรื่องเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน และตำนานของศาลเจ้าพ่อปู่แสงอาทิตย์ ชุมชนบ้านกระแซงมีความกระตือรือร้นที่จะจัดการท่องเที่ยวแบบชุมชนโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ของชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคมของชุมชนที่จะสามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดการจัดการท่องเที่ยวได้ เพราะผู้นำชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถระดมสมาชิกของชุมชนมาร่วมประชุมให้เกิดความร่วมมืออย่างจริงจัง นอกจากหัวหน้าชุมชนมีความเข้มแข็งแล้ว สมาชิกในชุมชนยังมีความเข้มแข็งมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนตลอดเวลา ไม่เฉพาะคนรุ่นเก่าแต่คนรุ่นใหม่ก็มีส่วนร่วมด้วยเช่นกัน แสดงให้เห็นได้ว่า ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนได้ โดยอาศัยวิถีชีวิตทางการเกษตรและริมน้ำ ภูมิปัญญา ทรัพยากรที่มีและประเพณีวัฒนธรรมที่น่าสนใจ มาเป็นจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวของชุมชน

จุดอ่อนบางด้านของชุมชนบ้านหนองสรวง ได้แก่ ชุมชนยังขาดประสบการณ์ในการบริหารจัดการท่องเที่ยว จึงขาดความรู้ ประสบการณ์ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชน นอกจากนี้ยังขาดแคลนความรู้ด้านการตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้น่าสนใจเป็นที่ต้องการของตลาด ขาดช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของชุมชนที่จะสามารถกระจายไปถึงมือลูกค้า และขาดความรู้ด้านการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกได้รู้จักและเข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน รวมทั้งงานฝีมือบางครั้งยังขาดแคลนแรงงานที่เพียงพอที่จะรองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นในกรณีที่ลูกค้ามีจำนวนมากและมีความต้องการที่เพิ่มขึ้น ขาดการสืบทอดส่งต่อและจัดการความรู้ ระบบของ

ปราชญ์ท้องถิ่น ทั้งหมดที่กล่าวมาจึงเป็นจุดเริ่มต้น ให้เกิดการวิจัยในครั้งนี้

3.1.1 ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองสรวง ตำบลกระแซง พิจารณาจากศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว พบว่า ชุมชนบ้านหนองสรวง ตำบลกระแซง มีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญคือ รูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำและเกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่ของชุมชนมีความเหมาะสมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบริมน้ำ และทำการเกษตรแบบผสมผสาน นอกจากนี้ยังมีงานฝีมือในการทำสานผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ เช่น สุ่ม ตะกร้า ฯ ที่เป็นภูมิปัญญาของชุมชน มีงานฝีมือทำเรือกระแซงจำลองที่น่าสนใจในการจัดเป็นของประดับของที่ระลึก มีอาหารและขนมที่เป็นอาหารพื้นบ้าน เช่น กุ้งแม่น้ำ ปลาแม่น้ำ ที่สามารถนำมาทำเป็นเมนูที่หลากหลาย มีพืชผักท้องถิ่นที่นำมาใช้ทำอาหาร เช่น หน่อไม้ที่มีตลอดปี ผักบุ้งแม่น้ำซึ่งมีลำต้นใหญ่อวบแตกต่างจากผักบุ้งนาและผักบุ้งจีน และยังปลอดสารพิษ มีขนมโบราณที่ได้จากความรู้ภูมิปัญญา เช่น ขนมตาลจากต้นตาลในชุมชน ข้าวเหนียวหน้ากุ้งแม่น้ำ ขนมนาบกระหะ และอีกหลากหลายอย่างที่มีความน่าสนใจและโดดเด่นยังมีวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน เช่น รำกลองยาว ทำขวัญข้าว ทำบุญประจำปีศาลเจ้าพ่อปู่แสงอาทิตย์ รวมทั้งยังมีเรื่องเล่าตำนานความเป็นมาของชื่อตำบลกระแซง และบ้านหนองสรวง ศาลเจ้าพ่อแสงอาทิตย์อีกด้วย ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่โดดเด่นและน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวที่นิยมในการท่องเที่ยวในรูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำ

3.1.2 ด้านการจัดการของชุมชน พบว่าบ้านหนองสรวง ตำบลกระแซง ยังไม่พร้อมในบางส่วน เช่น ขาดจุดแสดงและจำหน่ายสินค้าของชุมชน รวมทั้งการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ขาดประสบการณ์ แต่มีความตั้งใจอย่างจริงจัง ทั้งจากผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชนเอง ซึ่งต่างมองเห็นความสำคัญและพร้อมที่จะผลักดัน ให้ชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งในช่วงดำเนินการวิจัยนี้อยู่ในช่วงการเริ่มต้น การตั้งคณะกรรมการหมู่บ้าน การทำแผนการท่องเที่ยวของชุมชน การระดมความรู้ เพื่อเขียนแผนและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้านชุมชน

3.2 จากวัตถุประสงค์ข้อ 2 ผลการศึกษาเพื่อพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชนที่เหมาะสมพบว่า ผลงานวิจัยแบ่งเป็น 2 ส่วนดังนี้

3.2.1 การเตรียมการก่อนการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชน คณะผู้วิจัยได้นำผลการรวบรวมข้อมูลบริบทของชุมชนและศักยภาพในการท่องเที่ยวของชุมชนมาทบทวนร่วมกับคณะผู้วิจัย พบว่า ควรมีการเตรียมการก่อนการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวหมู่บ้านชุมชน เช่น มีการจัดประชุมเพื่อชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน การให้ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชน มีการศึกษาดูงานแหล่งท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตชุมชนอื่น การจัดการความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญา วิถีชีวิตในชุมชน เป็นต้น ซึ่งอยู่ระหว่างการจัดตั้งกลุ่มการจัดการท่องเที่ยวชุมชนขึ้นโดยจัดเป็นคณะกรรมการที่มาจากผู้นำและสมาชิกของชุมชน มีคณะกรรมการที่ปรึกษามาจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง เช่น พัฒนาชุมชน หรือสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น เพื่อจัดทำแผนและพัฒนาแนวทางการท่องเที่ยวในชุมชนขึ้น

3.2.1 รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนมาจากพื้นฐานของศักยภาพของชุมชนในการท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องของการขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน อาทิ ความรู้ด้านการตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน การประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน และขาดระบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากชุมชนยังไม่มีประสบการณ์ด้านการจัดการท่องเที่ยวมาก่อน รูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านหนองสรวง ตำบลกระแซงที่สามารถนำมาใช้พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน จากความเห็นชอบที่สอดคล้องกันของคณะกรรมการชุมชนคือ โดยสามารถกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวได้ 2 รูปแบบคือ การท่องเที่ยวแบบ 1 วัน (1 วันธรรมชาติพาชิม) และแบบ 2 วัน 1 คืน รื่นเริงกับวิถีชีวิตริมน้ำ ฟังเรื่องเล่าตำนานศาลพ่อปู่แสงอาทิตย์ การสาธิตเกษตรอินทรีย์ พักค้างคืนนอนนับดาว

4. อภิปรายผล

4.1 ผลงานวิจัยในส่วนของบริบทชุมชน จุดแข็ง จุดอ่อน ความต้องการของชุมชน ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของยุพิน พิพัฒน์พวงทอง (2549, บทคัดย่อ) พบว่าชุมชนมีทรัพยากรในลักษณะเดียวกัน และ

ถ้าชุมชนสามารถอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นวิถีชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี ก็สามารถนำมาพัฒนาและนำเสนอเป็นการท่องเที่ยวของชุมชนตามนโยบายรัฐบาลได้เป็นอย่างดี และงานวิจัยของจิราภรณ์ แก้วมณี (2557, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาจีน พบว่า ชุมชนบ้านหัวเขาจีนมีทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นเอกลักษณ์ไทยทรงดำ หากได้ความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยจัดการวางแผนดำเนินงานร่วมกับผู้นำชุมชนจะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนก้าวหน้าได้มาก

4.2 ศักยภาพของทรัพยากรการท่องเที่ยวชุมชนบ้านหนองสรวง หมู่ที่ 1 พบว่ามีสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญคือ รูปแบบวิถีชีวิตริมน้ำและเกษตรกรรม ซึ่งพื้นที่ของชุมชนมีความเหมาะสมในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนในรูปแบบบริมน้ำ สอดคล้องกับงานวิจัยของวันทนา เนาว์วัน และลำยอง ปลั่งกลาง (2556, บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบางกระสัน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าพื้นที่ชุมชนตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีเกาะขนาดเล็กสวยงาม สามารถล่องเรือชมวิถีชีวิตริมน้ำและไหว้พระทำบุญ มีวัดสองฝั่งซึ่งเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว บรรยากาศแบบชนบทดั้งเดิมที่มีความสงบและควมมีไม่ตรี

4.3 รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนมาจากพื้นฐานของศักยภาพของชุมชนในการท่องเที่ยว ซึ่งมีข้อจำกัดในเรื่องของการขาดความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน อาทิ ความรู้ด้านการตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชน การประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน และขาดระบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของพิชญ์ ทองฉิม (2558, บทคัดย่อ) การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่ พบว่าชาวบ้านในชุมชนยังมีความพร้อมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ไม่เต็มที่เท่าที่ควร บทบาทของผู้นำชุมชนในการวิเคราะห์แก้ปัญหาชุมชนยังมีน้อยมาก และงานวิจัยของปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และ พัชรินทร์ เสริมการดี (2556, บทคัดย่อ) เรื่องการศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอควนโดนแลบ้านโดนปาหนัน อำเภอควนกาหลง จังหวัดสตูล พบว่า ความพร้อม

ทางการท่องเที่ยว ควรจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว จัดทำสื่อ เตรียมมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับถ่ายทอดความรู้และเรื่องราวของแหล่งท่องเที่ยว ส่วนการพัฒนาทางการตลาดต้องทำเส้นทางท่องเที่ยวให้เชื่อมโยง จัดทำคู่มือ พัฒนาเว็บไซต์สำหรับการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ชุมชนในหมู่บ้าน ควรเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องให้เห็นเป็นรูปแบบธรรม จริ่งจิง โดยการสร้างเครือข่ายชุมชน สร้างความเข้าใจกับสมาชิกในชุมชนถึงผลประโยชน์ระยะยาวที่จะได้รับหากได้รับการพัฒนาให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เช่น เมื่อจัดบ้านพักโฮมสเตย์ การนำทรัพยากรในชุมชนมาเป็นจุดขาย เป็นต้น

5.2 บุคลากรในชุมชนต้องดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน การจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ หน่วยงานที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนให้โดดเด่นแก่ผู้พบเห็นทั่วไป

5.3 ชุมชนขาดแคลนความรู้ด้านการตลาดในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของชุมชนให้น่าสนใจเป็นที่ต้องการของตลาด ขาดช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าของชุมชน ควรศึกษาการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนจากหมู่บ้านที่ประสบผลสำเร็จที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อนำมาเปรียบเทียบและนำมาเป็นตัวอย่างที่ดีของการบริหารจัดการในการจัดทำหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชนที่ดีต่อไป

5.4 ผู้นำชุมชนควรเสนอโครงการของงบประมาณเพื่อพัฒนางานด้านต่าง ๆ ในชุมชน พัฒนาปรับปรุงสาธารณูปโภคของชุมชนทุก ๆ ด้านเพื่อเตรียมความพร้อมกับการรับนักท่องเที่ยว เช่น ทำป้ายบอกทางการประชาสัมพันธ์ สถานที่จอดรถ การอบรมสมาชิกในชุมชนในการเป็นไกด์นำเที่ยว เป็นต้น

6. เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). **ตอบใจหย้ท่องเที่ยวชุมชน**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2561, จาก <https://www.thairath.co.th/content/1110939>.

คณะกรรมการแผนชุมชนหมู่บ้านหนองสรวง. (2561). **แผนชุมชนประจำปี 2561** บ้านหนองสรวง หมู่ที่ 1 ตำบลกระแซง อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. พระนครศรีอยุธยา : ม.ป.ท.

จิราภรณ์ แก้วมณี. (2557). **การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน**. หลักสูตรปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธีรฤทธิ เอกะกุล. (2543). **ระเบียบวิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**. อุบลราชธานี : สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.

ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และ พิชรินทร์ เสริมการดี. 2556. **การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดนและบ้านโดนปานัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล**. วารสารสุทธิปริทัศน์, 27(83), 97,105.

ยุพิน พิพัฒน์พวงทอง. (2549). **การฟื้นฟูการท่องเที่ยวชุมชนบางกอกใหญ่ให้ยั่งยืน**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.

วันทนา เนาว์วันและลำยอง ปลั่งกลาง. (2556). **พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวชุมชน ตำบลบางกระสั้น อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. การประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ.

พิฑูรย์ ทองฉิม. (2558). **การจัดการความร่วมมือด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะลันตา จังหวัดกระบี่**. หลักสูตรปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.